

PEYGAMBER'İN PAZARI

Yazan: M.J.Kister*

Notlar Ekleyerek Çeviren: Abdullah KAHRAMAN**

kahraman@cumhuriyet.edu.tr

Arapça kaynakların Ka'b b. Eşref¹ suikastıyla ilgili olarak verdiği sebepler şunlardır: Ka'b, Mekke'lileri Peygamber'le savaşa ve Bedir yenilgisinin intikamını almaya kıskırtmış, hem müslümanlar aleyhinde hem de müslüman kadınlara iftira eden şiirler söylemiş ve Peygamber'i öldürmek için bir grup Yahudi ile gizli bir plan kurmuştu². Aynı zamanda bu sebepler, Peygamber'in Ka'b b. Eşref'e karşı olan tutumunu analiz eden, âlimlerin kitaplarında kabul edilmiş ya da aktarılmıştır³.

* Bu makale, M.J. Kister'in, Journal of the Economic and Social History of the Orient dergisinde (c. IX, Leiden 1965, s. 272-276) yayımlanan "The Market of the Prophet" adlı makalesinin çevirisidir. Makalede Yahudi şair Ka'b b. Eşref'in Hz. Peygamber'e olan düşmanlığının ana sebeplerinden biri olarak Hz. Peygamber'in Medine pazarını kurup burada ticari emtiadan vergi almaması gösterilmektedir. Ka'b kendi bölgesi kabul ettiği bu yere Peygamber'in vergisiz bir Pazar kurmasını istemiyordu, zira bu onlar için önemli bir rakip anlamına geliyordu. Çeviride yazarın yanlış anlaşılmasına müsait bazı ifadelerine açıklayıcı notlar eklenmiş ve bunlar (çev.) rumuzu ile ifade edilmiştir.

** Y.Doç.Dr. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

¹ Meşhur şair Ka'b b. Eşref, baba tarafından Tay'ların bir kolu olan Nabhaniler'in soyundan, anne tarafından ise (Medine'li) Beni Nadir Yahudilerinden idi. Kaynakların verdiği bilgiye göre, kendisi ahlaki çok bozuk bir hâkim (hakem) idi. Mekke'de kendisini evinde misafir eden bir kimsenin karısına sataşmış olması, yazdığı aşk şiirlerinde Medinelî müslümanlara iftiraya devam etmesi onun ahlaki durumu hakkında ip ucu vermektedir. Hatta gördüğü bu işe karşılık kendisine yıllık ücret ödediğinden de bahsedilmektedir. Mekke'lilerin Bedir'de uğradığı bozgunun sonra o, Mekke'ye koşmuş ve Kureyşlilerin tarafını tuttuğunu beyan ederek onları yeni bir intikam savaşı için teşvik etmeye başlamıştır. Ka'b, bu ve benzeri davranışlarıyla Peygamber'i ve müslümanları aşırı derecede rencide etmiş hatta Peygamber'i hicvetmek için yazdığı şiirler yüzünden onun bedduasını almıştır. Nihayet aralarında süt kardeşinin de bulunduğu silahlı bir müslüman birlik, bir gece onun evine ani bir baskın düzenlemiş ve böylece hayatına son verilmiştir. Ancak bu olaydan sonra Beni Nadir Yahudileri, Hz. Peygamber'le bir ittifak imzalamışlardır. Bk. İbn Hişam, Sire, II, 51vd.; Veki, Ahbâru'l-Kudât, I, 54; İbn Sa'd, Tabakât, II, 32; M. Hamidullah, İslam Peygamberi, I, 626 (fık. 948). Hatta Âl-i İmran suresinin 186. âyetinin Ka'b hakkında nazil olduğu ifade edilmiştir. Bk. Vâhidî, Esbâbu'n-Nüzûl, s. 77. (çev.).

² İbn Hişam, es-Sire, III, 54-61, 206-210. (ed. es-Saqa el-Ebyârî-Şelebi, Kahire, 1916); eş-Şeybânî, Kitâbu's-Siyerü'l-Kebîr, I, 270-277. (ed. Selahuddin el-Müneccid, Kahire, 1957); el-Vâkıdî, el-Meğâzî, 184-190. (ed. Von Kremer, Calcutta, 1856); İbn Sa'd, Ta bakât, II, 31-34. (Beyrut 1957); Muhammed b. Habib, Esmâu'l-Muğtâlîn (Nevâdirü'l-Mahtûtât, VI, 144-146, ed. Abdusselam Harûn); el-Belâzurî, Ensabu'l-Eşraf, I,373, 374 (ed. Muh. Hamidullah, Kahire, 1959); el-Buhârî, Sahih, V, 115-16 (ed. Muhammed Ali, Şubeyh, Kahire, ts.); Müslim, Sahih, V, 184-85 (Kahire, 1334 H.); Taberi, Tarih, II, 177-80 (Kahire, 1939); Eganî, XIX, 106-107; Hattabi, Meâlimu's-Sünen, II, 336-38 (Şerhu Sünen-i Ebi Davud, Kahire 1933); Beyhaki, es-Sünenü'l-Kübra, IX, 81 (Haydarabad, 1356 H.); Makdisî, el-Bed' ve'l-Tarih, IV, 197(ed. Huart, Paris 1907); İbn Kesir, el-Bidaye, IV, S-9 (Kahire 1932); Ebu Hayyan, Tefsiru'l-Bahru'l-Muhit, III, 135 (Kahire 1328 H.); Makrizî, İmtau'l-Esma, 108-110 (Mahmud Muh. Şakir, Kahire 1941) Süheybi, er-Ravdu'l-Unf, II, 108-110, (Kahire, 1914), Suyuti, ed-Dürü'l-Mensur, II, 107 (Yeni baskı, Tahran 1377); İbn Kayyım el-Cevziyye, Bedaiu'l-Fevaid, III, 210 (Kahire, Müniriyye baskısı, t.y.); İbn Seyyidi'n-Nas, Uyunu'l-Ahbar, I, 298-301 (Kahire 1356); İbn Hacer el-Heytemî, Mecmeu'z-Zevaid, VI, 195-96 (Kahire 1353); Ali b. Burhanuddin el-Halebi, İnsanu'l-Uyun, III, 181 (Kahire, 1354); Dahlân, es-Sire, (İnsanu'l-Uyun adlı eserin kenarında, II, 13-20); et-Tabersi, l'Âmu'l-Vera', 56 (1312), el-Meclisî, Biharu'l-

Semhüdü'nin "Vefâu'l-Vefâ"⁴ adlı eserinde yer alan bir pasaj Peygamber ile Ka'b b. Eşref arasındaki düşmanlığın başka bir yönünü ortaya koymakta; Peygamber'in ve müslüman toplumun Medine'deki ekonomik faaliyetlerine biraz ışık tutmaktadır. Bu pasajda İbn Şebbe⁵ kanalıyla kaydedilen olay aşağıdaki şekilde devam etmektedir:

İbn Şebbe Salih b. Keysan⁶ diyor ki: "Peygamber, *Baki'uz-Zübeyr* (bölgesin)'de bir çadır kurdu ve dedi ki: İşte bu sizin pazarınızdır. Sonra Ka'b b. Eşref gelip içeri girdi ve çadırın iplerini kesti. Bunun üzerine Peygamber dedi ki: Endişeniz olmasın, gerçekten ben, bu pazarı onu (Ka'b'ı), daha da delirtecek bir yere nakledeceğim. Daha sonra Peygamber bu pazarı, "*Medine Pazarı*"nın olduğu yere (yani sonradan Medine Pazarı olan yere-K) taşıdı ve şu emri verdi: İşte bu sizin pazarınızdır, burada sabit köşeler, yerler edinmeyin (yani sabah erken gelen dilediği yere yerleşsin-çev.) ve buradan hiç bir vergi (haraç) de alınmayacaktır"⁷.

Burada Ka'b b. Eşref'in, Peygamber'in çadırının iplerini neden kestiği problemi ile karşı karşıya kalmaktayız. Bu rivayetin⁸ başka bir kısmından bazı sonuçlar çıkarılabilir. Ömer b. Şebbe'nin rivayetine göre, Ka'b⁹ suikastından sonra Zübeyr, Peygamber'den -daha sonra- *Zübeyr'in Baki'si* diye anılan yeri kendisine bağışlamasını istedi. Açıkçası, Ka'b, Peygamber'in kendi toprağına pazar kurmasını engellemeye çalıştı. Bu da Peygamber ile Ka'b arasındaki çekişmenin sebebi oldu¹⁰.

Envar, IX, 74; XX, 10-11, (Tahran 1376-85); es-Semhüdü; *Vefau'l-Vefa*, I, 199 (Kahire 1326); Diyarbekiri, *Tarihu'l-Humus*, I, 464-66 (1302); Zürkânî, *Şerhu'l-Mevahih*, II, 8-14 (Kahire 1325).

2 L. Ceatani, *Annali*, I, 534-37 (Milana 1905); H. Grimme, *Mohammed*, I, 94 (Münster 1. w.1892); A. J. Wensinck, *Mohammed en de joden te Medina*, 152-55 (Leiden 1908); R. Leszynsky, *Die Juden in Arabien zur Zeit Mohammed s.*, 66-69 (Leiden, 1910); F. Buhl, El, s.v. *Ka'b. b. al-Ashraf*; F. Buhl, *Das Leben Muhammads*, 250-251 (trc. H.H. Schaefer, Heidelberg 1955 2. baskı); H.Z. Hirschberg, *Yisra'el ba-Arav*, 143 (ed. Tel-Aviv 1943); S.D.Goitein, *Ha-Islam shel Muhammed*, 215 (Jerusalem 1915); M.Gaudefroy-Demombynes, *Mohamet*, 135, (Paris 1957); M. Hamidullah, *Le Prophete de l'Islam*, Index (Paris 1959); W.Montgomery Watt, *Muhammed at Medina*, Index (Oxford 1956); M. Rodinson, *Mahamet*, 173 (Paris 1961).

³ I, 540.

⁴ Bu kişi hakkında bk. Yakub, *Mu'cemu'l-Udebâ*, XVI, 60-62 (Kahire 1938); Hatib el-Bağdadi, *Tarihu Bağdad*, XI, 208-210 (Kahire 1931); İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, VII, 460 (Haydarabad 1326); Salih Ahmed Ali, *Studies in the Topography of Medina*, I.C. 1961, 66-67; *el-Müellefâtü'l-Arabiyye ani'l-Medine ve'l-Hicâz, Mecelletü'l-Mecmeu'l-Irak*, 1964, 131-134.

⁵ Bu kişi hakkında bk. Zehebi, *Mizanu'l-İtidâl*, II, 299, No. 3823 (ed. el-Bicavî, Kahire 1963); *Tezkiretü'l-Huffaz*, I, 148, No. 142 (Haydarabad 1958); İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, IV, 399-400; Ahmed b. Hanbel, *Kitabu'l-İlel*, I, 359 (ed. Koçyiğit-Cerrahoğlu, Ankara 1963); bk. E. L. Petersen, "Ali and Muaviye in early Arabic Tradition", Index (Copenhagen 1964).

⁶ Semhüdü, a.g.e, II, 265.

⁷ Buradaki haraç kelimesi, ticari emtiadan alınan vergiyi ifade etmektedir. Bk. Fayda, Mustafa, "Hz. Ömer ve Ticaret Malları Vergisi veya Öşür", Ankara İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı XXV, 171. Hz.Peygamber bu ifadesini tatbikata geçirmek için yeni pazarı, Mescid-i Nebevî'nin yanında, Medine'nin hemen hemen merkezinde, Buthan vadisinde kurdu. Buranın Medine'ye giriş-çıkış yolları üzerinde yer alması ve şehrin tümüne hizmet verebilecek bir konumda bulunması, bize, Hz. Peygamber'in pazarı, Ka'b b. Eşref'i daha da delirtecek bir yere nakletmekten kastının ne olduğu hakkında bir fikir vermektedir. Geniş bilgi için bk. Cengiz Kallek, *Hz.Peygamber Döneminde Devlet ve Piyasa*, s. 34. (çev.).

⁸ *Baki'uz-Zübeyr*'in topografyası için bk. S.A. Ali, *Studies*, 79; Peygamber'in Zübeyr'e hibesi hakkında bk. Abu Ubeyd: *el-Emvâl*, 272- No. 675; 279-No, 691 (Kahire 1353 AH); Abû Yusuf, *Kitabu'l-Harac*, 61 (Kahire 1382); el-Hindî, *Kenzu'l-Ummal*, III, 254- No 4022 (Haydarabad 1951); İbn Zenceveyh, *Kitabu'l-Emvâl*, 99b-100a; Şeybani, *Kitabu's-Siyeru'l-Kebir*, II, 611.

⁹ Bu kişi hakkında bk. İbn Hacer, *Tehzib*, IX, 115- 17; Suyûtî, el-Le'âlî'l-Masnu'a, I,24 (Kahire, el-Mektebetü't-Ticariyye); Zehebi, *Mizânu'l-İtidâl*, III, 414. No. 7380; S.A. Ali, *Studies*, 66-67; aynı yazar, *Müellefât*, 127-29.

¹⁰ Hz. Peygamber'in Medine'de kurulu bir pazar varken müslümanlara ait bir pazar kurmakta ısrar etmesinin sebebi olarak, mevcut pazarın genellikle müşrik veya Yahudi tacirlerin kontrolünde olması ve bunların da Hz.Peygamber'in getirdiği esaslara uymayan tarzda bazı muameleler yapıyor olmaları gösterilmektedir. Hz. Peygamber kendi kurduğu pazarla bir taraftan mevcut pazar anlayışına alternatif ve rakip olmak isterken bir taraftan da kendisinin getirdiği mesajları burada uygulayarak insanlara vermek istemiştir. İşte Ka'b b.

Peygamber ile Ka'b arasındaki çekişmeye işaret edilmemekle birlikte, diğer rivayetler, pazar kurma olayı hakkında daha çok detay vermektedir. İbn Zubale¹¹, Yezid b. Ubeydullah b. Kusayt¹² kanalıyla nakletmektedir ki, Pazar (yani Medine), sonradan (bir başka yere)¹³ taşınıncaya kadar Beni Kaynuka (mahallesin)'da idi. Ömer b. Şebbe'nin Ata b. Yesar¹⁴ kanalıyla naklettiği sahih bir rivayet, Peygamber'in Medine'ye ait bir pazar kurmaya karar verdiğini ifade etmektedir. Peygamber Beni Kaynuka pazarına geldi sonra da Medine Pazarına (ki, bu adla sonradan anılmıştır.-K) gitti. Peygamber pazarın yerine ayağı ile vurdu ve dedi ki: Burası sizin pazarınızdır, burası daraltılmayacak ve burada asla vergi (haraç) alınmayacak¹⁵. İbn Useyd kanalıyla nakledilen bir rivayetin ifade ettiğine göre, Medine pazarının yeri bir kişi (yani Peygamberin taraftarlarından birisi) tarafından Peygamber'e önerilmiştir. Peygamber bu yeri ziyaret edip toprağına ayağıyla vurdu ve buranın daraltılamayacağını ve vergilendirilemeyeceğini söyledi¹⁶.

Az farklı bir rivayet İbn Mace¹⁷ tarafından Ebu Useyd¹⁸ kanalıyla nakledilmiştir. Buna göre, Peygamber *Nebî* pazarına gitti oraya bir göz attı ve dedi ki: **Bu asla sizin pazarınız olamaz.** Sonra bir (başka) pazara gidip baktı ve **bu asla sizin pazarınız olamaz** dedi. Daha sonra da bu pazara dönüp etrafını dolaştı ve dedi ki: **İşte sizin pazarınız budur, burası daraltılmayacak ve burada vergi alınmayacaktır**¹⁹.

Peygamber tarafından seçilen yer, Beni Saide bölgesinde idi ve mezarlık olarak kullanılıyordu²⁰. Beni Saide önce karşı çıktı ancak daha sonra razı oldu²¹.

Eşref, bu rakip pazarın iktisadi nüfuzları üzerinde ne kadar büyük bir tehlike oluşturacağını anladığından, daha sonra çıkması muhtemel bir çatışmayı dahi göze alarak, Peygamber'in bu teşebbüsünü sabote etmek istemiştir. (Medine pazarı hakkında geniş bilgi ve değerlendirme için bk. İbn Şebbe, *Tarihu'l-Medineti'l-Münevver*, I, 305-306; Kallek, a.g.e, s, 30-36. -çev.). Bir de Hz. Peygamber'in Ka'b ile olan ihtilafını sadece böyle iktisadi ağırlığı olan bir olaya bağlamak pek isabetli değildir, belki bu sebeplerden sadece birisi olabilir. Çünkü kaynakların verdiği bilgiye göre Ka'b ile Hz. Peygamber'in anlaşamamasına sebep olan başka olaylar da vardır. Mesela; Hz. Peygamber Medine Site Devletini kurma ve anayasayı oluşturma çalışmaları sırasında Yahudiler arasında kan diyetinin tutarı noktasında kabilelere göre bir farklılık gözetmeyip iştirik yapmayı öngörmüştü. Buna itiraz eden bazı Yahudiler, Hz. Peygamber'e gelerek Kureyza ile Beni Nadir arasında kan diyeti tutarı bakımından bir farklılık bulunduğunu ve geleneğe göre, Kureyza'nın talep edebileceği tutarın Nadir'lilerinkinin tam yarısı kadar olması gerektiğini söylediler. Peygamber bu miktarın eşit olmasında ısrar edince Nadir'li bir Yahudi olan Ka'b, Hz. Peygamber'in bu kararını reddedip şöyle homurdandı: "Senin emrine itaat etmeyeceğiz ve eski geleneğin hükmüne tabi olacağız." Hamidullah'a göre Ka'b'in Rasûlullah'a beslediği kinin kaynağını bu diyet miktarı olayı oluşturmaktadır. (Bk. Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, s. 634-fk. 958.-çev.).

¹¹ Bu kişi hakkında bk. İbn Hacer, *Tehzib*, XI, 342 (onun adı, Ubeydullah değil Yezid b. Abdullah b. Qusayt'tır); Zehebi, *Mizan*, IV, 430; Suyuti, *İs'af al-Mubatta bi-ricali'l-Muvatta*, 42 (*Tenviru'l-Havalik Şerh ala Muvatta Malik*, ile birlikte basılmıştır Kahire, t.y).

¹² Semhûdî, a.g.e, I, 539.

¹³ Semhûdî, I, 539; Hindî, *Kenzu'l-Ummâl*, IV, 79. No. 714.

¹⁴ Bu kişi hakkında bak. Zehebî, *Tezkire*, I, 90 (No. 80); aynı yazar, *Mizan*, III, 77 (No. 1654); İbn Hacer, *Tehzib* VII, 217-18 (No. 399).

¹⁵ Semhûdî, I, 539.

¹⁶ Semhûdî, I, 540; Heytemi, *Mecmeu'z-Zevaid*, IV, 76.

¹⁷ *Sünen-ül Mustafa*, II, 28 (Kahire 1349).

¹⁸ Adı, Malik b. Rabia es-Saidî idi. . Bu kişi hakkında bk. Nablusî, *Zehâiru'l-Mevâris*, III, 91- No 6160(Kahire 1934); İbn Hacer, *Isabe*, IV, 23-No. 7622; İbn Sa'd, *Tabakat*, III, 557-58. (Beyrut 1957).

¹⁹ İlgili metin, *fa-lâ yuntaqasanna* şeklindedir. Yorumcu bunu *fa-lâ yuntaqadanna* şeklinde okumuş ve açıklamıştır ki bunun yanlış olduğu gözükmektedir. (Buradaki rivayetlerde Hz. Peygamber'in *pazardan vergi alınmayacağını* ısrarla vurguladığı görülmektedir. Bunun sebebi, Hz. Peygamber'in mevcut pazara rakip ve alternatif olarak kurduğu kendi pazarının tercih edilmesini ve çekiciliğini sağlamaktır. Zira insanların durup dururken ve hiç bir sebep olmadan alıştıkları bir pazarı ve satıcıları terketmelerinin bir anlamı olmazdı. Bu ifade ve uygulamalarıyla Hz. Peygamber hem ticari tecrübesini ortaya koymuş hem de insanlar lehine bir rekabet ortamı oluşturmuştur. (Çev.)

²⁰ Hz. Peygamber'in bir çok hadisinde pazar yerlerini *şeytanların ordugâhı* olarak nitelendirirken ilk kurduğu pazar yerini, insanları dünya lezzetlerine dalmaktan meneden ölümlü ve mahkeme-i kübrâ'da kurulacak

Burası açık bir alandı. Atlı bir kimse pazar yerine inip devesinin palanını bıraksa, pazarı dolaşırken ne tarafa gitse palanını görebilirdi²². Pazara bazı yapılar yapma yahut çadır kurma teşebbüsleri (önce) Peygamber daha sonra da Ömer tarafından yasaklanmıştı²³. Pazara “*Dâru'l-Katırân*” ve “*Dâru'n-Nuksân*” adında iki ev yapan ve zorla vergi alan ilk kişi Muâviye'dir. Hişam, pazarın tamamını kapsayan büyük bir bina yaptı; alt katta kiralık dükkanlar, üst katta ise odalar vardı. Bu bina, Hişam'ın ölüm haberi kendilerine ulaştığında²⁴ Medine halkı tarafından yıkılmıştı. Bu isyankâr hareketin sebebi olarak gözüken husus şudur: Halk, halifenin valisi tarafından pazara bir ev yapılmasını ve buranın zorla vergilendirilmesini yasadışı (kanunsuz) yenilikler olarak değerlendirmişti.

Rivayet edildiğine göre, aslında, dindar Ömer b. Abdulaziz, “sadaka çarşısı”(sûku's-Sadaka)²⁵ olması nedeniyle pazara herhangi bir kiranın (ücretin) zorla konulmasını yasaklamıştır (*tasaddaka ale'l-müslimine bi esvâkihim*). Ömer b. Abdulaziz'in bu sözünün anlamı, İbn Zubale ve İbn Şebbe'nin Muhammed b. Abdullah b. Hasan²⁶ kanalıyla naklettikleri bir rivayet tarafından açıklığa kavuşturulmuştur. Bu rivayetin ifadesine göre, Peygamber müslümanlara pazarlarını sadaka olarak bağışlamıştır²⁷. Ömer b. Abdulaziz'in mektubu açıkça, Muâviye tarafından pazara zorla konulan vergiyi kaldırmıştır.

Peygamber tarafından Medine'de kurulan pazarla ilgili az sayıdaki rivayet, güvenilir gözükmetedir. Bu rivayetler Ömer b. Şebbe ve İbn Zubale tarafından kaydedilmiştir. Bu şahısların her ikisi de Medine tarihi üzerinde yetkili otoritelerdir. Bu rivayetlere diğer kaynaklarda yer verilmemiştir. Çünkü pazar olayı, sonraki yazarların değerlendirmesine göre, Peygamber imajı ve ilk toplumun oluşmasında fazla bir öneme sahip değildi. Zira pazarın bizzat kendisi ayakta kalmamış ve burası bir dine bağlılık yeri (dini mekan) olarak hizmet vermemişti.

Peygamber'in Medine'ye²⁸ hicretinden kısa bir süre sonra onun tarafından pazarın kurulması biraz önemli gözükmetedir. Peygamber'in buna niyetlendiğine dair bir işaret yoktur. Fakat herhangi bir vergi koymadan yeni bir pazar kurma prensibi şuna işaret ediyor olabilir: Peygamber Ukaz'da kurulmuş olan ve zorunlu vergisi olmayan pazar uygulamasını benimsemeye niyetlenmiştir. Bu olayın daha sonraki

adalet terazisini hatırlatan en önemli uyarıcılardan biri olan kabristan bölgesinde seçmesi, belki de alıcı ve satıcıyı manevi kontrol altında tutma hedefinden kaynaklanmıştır. (Bk.Kallek, a.g.e, s, 33.-çev.).

²¹ Semhûdî, a.g.e. I, 540.

²² Semhûdî, a.g.e. I, 540.

²³ Semhûdî, a.g.e. I, 541(özetlenerek); el-Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, V, 488.

²⁴ Semhûdî, a.g.e. I, 541; *Daru'l-Qatiran* ve *Daru'n-Nuksan*'ın, (pazar yerinde) evler yapıp ve zorla vergilendirilmesi prensibine karşı çıkan halk tarafından takılmış aşığılayıcı lakaplar olduğu gözükmetedir.

²⁵ Salih Ahmet Ali, *Studies*, 86-87.

²⁶ Halid b. İlyas el-Adevî kanalıyla İbn Zübale tarafından nakledilen bu rivayet Semhûdî tarafından kaydedilmiştir. a.g.e. I, 540. Halid b. İlyas hakkında bk. İbn Hacer, *Tehzib*, III, 80; Zehebî, *Mizan*, I, 627 (No. 2408).

²⁷ Bu kişi hakkında bk. Ebu'l-Ferec el-İsfahani, *Makatilü't-Talibiyyin*, index (ed. A. Saqr, Kahire, 1949); İbn Hacer, *Tehzib*, IX; 252; Zehebî, *Mizan*, III, 591 (No. 7736).

²⁸ Semhûdî, a.g.e. I, 540; Ali'nin şu ifadesiyle karşılaştır: *Suqu'l-Müslimine ke musalla'l- musallina, men sebeqa ila şey'in fehüve lehu yevmehu hatta yadâ'ahu*- Hindi, *Kenzü'l-Ummal*, V, 488; ayrıca bk. Küleynî, *al-Kâfi*, II, 662. (Tahran 1381); Veki' Ahbaru'l-Kudat (ed. Abdulaziz el-Merâgî, Kahire 1366/1947), I, 339. Osman, Peygamber'in, Medine Pazarının müslüman toplum için bir sadaka çarşısı olduğu yolundaki emrine aldirmayarak haksız bir uygulama yapmış ve bu pazarı yakın akrabalarından biri olan Haris b. Hakem'e bağış olarak vermiş bu da müslümanlar arasında hoşnutsuzluğa neden olmuştur. Bk. İbn Kuteybe, el-Meârif (ed. Servet Ukâşe, Kahire 1969), 195; Buhari, Tarihu'l-Kebîr, Haydarabad 1378.VI (=III/II) 218, no. 2215.

yorumu, sadaka çarşısı (*sûku's-Sadaka*) fikri idi. (Yani Peygamber'in vergi almaması buranın sadaka çarşısı olmasına bağlanmıştır.- Çev.).

Ka'b b. Eşref²⁹ ile olan anlaşmazlık, onun yeni pazarın kurulmasını Beni Kaynuka'nın kilerden birinin varlığına rakip kabul ettiğine işaret ediyor gözükmektedir. (Bunun yanında) Pazarın öyküsü (ise), bize Medine'de Peygamber ve Yahudiler³⁰ arasındaki çekişmenin ilave bir yönünü sunmaktadır.

²⁹ Tarih, Ka'b b. Eşref'in suikast tarihiyle belirlenebilir. Bk. Jones, *The Chronology of the Maghazi*, BSOAS, 1957, 248, 262.

³⁰ Ka'b b. Eşref, Malik b. Seyf yerine Medine Yahudilerinin reisi olarak seçilmişti. Bk. Ali b. Burhaneddin el-Halebî, *İnsânü'l-Uyûn*, II, 116.